

УДК 37.016
ББК 74.263
Л59

Ліннікова Л. В.
Л59 Уроки розвитку мовлення. 4 клас. — Х. : Вид. група
«Основа», 2016. — 88, [1] с. — (Серія «Початкова школа.
Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-2654-5.

Посібник містить докладні розробки уроків розвитку зв'язного мовлення у 4-му класі (17 уроків на рік), складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми для ЗНЗ із навчанням українською мовою (у редакції 2014 р.) та змісту чинних підручників.

У додатку подано дидактичні матеріали до уроків для копіювання (картки, опорні таблиці, схеми, кросворди тощо).

Зручний формат та поля для записів дають змогу творчому вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016
ББК 74.263

Навчальне видання

Серія «Початкова школа. Мій конспект»

ЛІННІКОВА Лариса В'ячеславівна

УРОКИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ. 4 КЛАС

Головний редактор *Ю. С. Бардакова*

Редактор *О. В. Грабар*

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*

Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 31.03.2016. Формат 84×108/16.

Папір газет. Друк офсет. Гарнітура Шкільна.

Ум. друк. арк. 5,5. Замовлення № 16-04/18-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»

61001, м. Харків, вул. Плеханівська, 66

тел. (057) 731-96-33

e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2911 від 25.07.2007 р.

ISBN 978-617-00-2654-5

© Ліннікова Л. В., 2016
© Корягін В.О., дизайн обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2016

ЗМІСТ

Урок 1.	Твір-розповідь за темою «Яскраві краплини літніх канікул»	4
Урок 2.	Переказ тексту «Картопля»	7
Урок 3.	Складання твору на основі вражень від екскурсії «Краса осіннього парку»	11
Урок 4.	Складання письмового твору-опису за картиною К. Білокур «Соняшники»	15
Урок 5.	Переказ тексту «Осінь за вікном чарівну казку пише»	20
Урок 6.	«Пташка красна пір'ям, а людина — добрими справами». Твір-роздум (<i>міркування</i>)	25
Урок 7.	Перевірна робота. Контрольний переказ	29
Урок 8.	Порівняльний опис дерев. Складання казки за поданим планом і опорними словами «Горобина і ялина в зимовому лісі»	32
Урок 9.	Переказ тексту «Джерельце взимку»	36
Урок 10.	Детальний переказ тексту з творчим завданням	41
Урок 11.	Написання твору «Зима»	45
Урок 12.	Стислий переказ тексту	49
Урок 13.	Складання тексту-міркування на основі прочитаного оповідання В. Сухомлинського «Співуча пір'інка»	53
Урок 14.	Перевірна робота. Письмовий переказ	57
Урок 15.	Стислий письмовий переказ оповідання В. Сухомлинського «Усмішка»	61
Урок 16.	Складання твору-міркування «Що таке доброта?»	65
Урок 17.	Складання текстів-інструкцій	69
Додаток		72
Матеріали для копіювання		72
Література		89

Дата _____

Клас _____

УРОК 1. ТВІР-РОЗПОВІДЬ ЗА ТЕМОЮ «ЯСКРАВІ КРАПЛИНИ ЛІТНІХ КАНІКУЛ»

Мета: учити учнів складати твори-розповіді про літні спогади; збагачувати словниковий запас школярів; навчати висловлювати свої думки за допомогою влучних образних виразів; розвивати зв'язне мовлення, творче мислення, увагу, пам'ять, спостережливість; виховувати бережливе ставлення до природи, любов до рідної землі, рідної мови.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Останній день канікул,
Мов свічка, догорів.
Готуйтеся до праці,
Маленькі школярі!
Ідіть завжди до школи
Веселі, не сумні,
Шукайте щастя, долі
В науці, у знанні.
Наука дасть вам силу
Дістатись до мети,
А Україні милій
В потребі допомогти.

Р. Роляник

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Мовленнєва розминка

Вишиваю вишиваночку
Я для братика Іваночка.
Вишиваночка у вишеньках,
Ягідками рясно вишита.
Вся в мережах вишиваночка —
Подарунок для Іваночка.

2. Гра «Конструктор». Робота в парах

— Спробуйте сконструювати речення і скласти текст.

ЛІВУКТ

аЗінкичвяс анвальчинй ірк. аНатсол котспене ілот. Щоянд охидом им ан іркуч. иМ лапавеом в ропохлонійд одів, елмиож ан іпсук. удоЧво лівукт в ілсі! кіСльик атм ігдя, иргібв! оДреб исідит ілбя терукам в азтінку і лусахит, кя здюритьч итчас овидакч.

ВЛІТКУ

Закінчився навчальний рік. Настало спекотне літо. Щодня ходимо ми на річку. Ми плаваємо в прохолодній воді, лежимо на піску. Чудово влітку в лісі! Скільки там ягід, грибів! Добре сидіти біля струмка в затінку і слухати, як здюрчить чиста водичка.

III. СПРИЙМАННЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Повідомлення мети та завдань уроку

- Яка зараз пора року?
- Який місяць?
- Яка пора року закінчилася?

- Чим вона вас приваблює?
- Послухайте вірш Володимира Верховеня «За що ми любимо літо?».

ЗА ЩО МИ ЛЮБИМО ЛІТО?

За полуниці соковиті,
що так і просяться у рот.
За райдуги, дощем умиті,
над плесом тихоплинних вод.

За вдячний труд на хлібній ниві,
коли струмком стікає піт.
За дні, веселі і щасливі,
що нам дарує щедро світ.

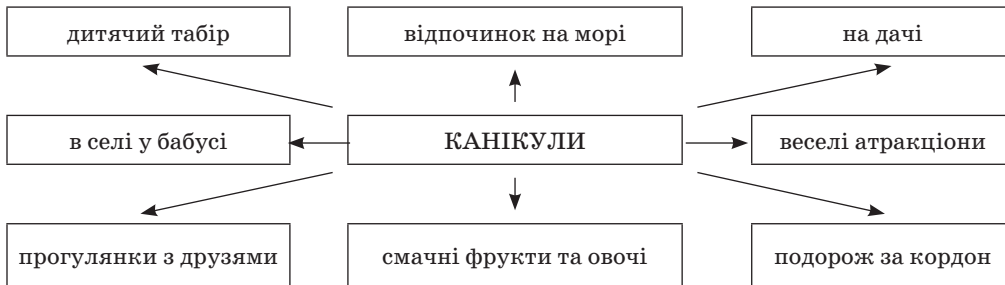
За ігри й забавки без ліку
та як же літо не любить!
Цей неповторний час канікул,
де незабутня кожна мить.

— Сьогодні на уроці ми будемо складати текст-розповідь «Яскраві краплини літніх канікул».

- Які типи тексту ви знаєте?
- Що таке текст-розповідь?
- Що таке текст-опис?
- Який текст називаємо міркуванням?

2. Складання «асоціативного куща»

- А за що ви любите літо?
- Які асоціації виникають у вас, коли ви чуєте слово *канікули*?

3. Складання діалогу. Робота в парах

— Де ви відпочивали цього літа?
— Попрацюйте у парах. Складіть діалог про літній відпочинок. Поділіться своїми враженнями.

- Про що можна розповісти?
- Про що — запитати?
- Назвіть літні місяці. Чим вони вам запам’яталися?

- Як настав цей літній місяць,
Все росте у нас навколо.
Ягідки почервоніли,
Спіє в полі щедрий колос. (*Червень*)
- Вирують бджоли і гудуть
Над білим цвітом липи.
Який це місяць надворі?
Тож кожен скаже... (*липень*).
- У місяці спекотнім цім
Жарко дуже нам усім.
Хочеться в саду побути,
Смакувати свіжі фрукти. (*Серпень*)

— Кожен місяць по-своєму гарний. І у вашій пам'яті залишилась якась «яскрава краплинка» літа, про яку вам хотілося би розповісти батькам, учителям, друзям. Зараз матимете таку можливість.

IV. ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

V. СКЛАДАННЯ ТВОРУ-РОЗПОВІДІ

1. Підготовка до написання твору

— Відновіть вірш.

ЩЕДРЕ ЛІТО

Літня спека, грози, ...
Літо, ти прекрасне ...!
Скільки в тебе є ...:
В лісі — ягід та ...;
У садках — смачна ...,
Агрус, яблука, ...
Фрукти й зелень ... —
Це смачні дарунки ... .
Ген тече срібляста ...
Ой і тепла ж в ній ...!
Можна влітку ...,
Можна плавати й ... .

Т. Корольова

Слова для довідок: грім, всім, скарбів, грибів, малина, ожина, соковита, літа, річка, водичка, засмагати, пірнати.

2. Складання плану твору

План

1. Початок канікул.
2. Яскраві краплини відпочинку.
3. Спогади про літо.

3. Записування твору-розповіді

— Запишіть твір за планом. Використовуйте опорні слова.

В селі у бабусі	Город, овочі та фрукти, прохолодна річка, свіже сіно, свійська птиця
На морі	Морський прибій, мушлі та камінці, швидкий катерок, цікаві екскурсії, засмагали, пірнали
Біля річки	Теплий пісок, місток, комиші, вудка, смажена рибка, на світанку, великий улов
Дитячий табір	Цікаві розповіді, мандрівка до лісу, спортивні змагання, каруселі, нічний похід, військова гра, нагороди, прощальне багаття
На дачі	На городі, у фруктовому саду, гойдалка, велосипед, смачне варення, прохолодний сік, помідори та огірки, полуниця та агрус

4. Перевірка написаного. Виправлення помилок

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

- Чому був присвячений наш урок?
- Про що ви згадували? Чи приємні були спогади?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Намалювати малюнок до твору про літо.

УРОК 2. ПЕРЕКАЗ ТЕКСТУ «КАРТОПЛЯ»

Дата _____

Клас _____

Мета: навчати учнів писати переказ тексту, складати план до тексту, послідовно передавати свої думки; розвивати вміння встановлювати логічні зв'язки; розвивати мовлення, мислення, пам'ять, спостережливість, увагу; виховувати бережливе ставлення до природи, гостинність, щедрість, щирість та повагу до історії нашого народу.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок —
Нас закликає до навчання.
Ми поспішаєм на урок
І знову йдемо в світ пізнання.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Мовленнєва розминка

Гра «Загубився птах»

Який птах загубився?
Який птах не з'явився?
Знаю, що птах вихвалявся,
Що на С він називався.
Як його звуть?

(Соловей, сорока, сойка, синиця, снігур, сова, сокіл, сич)

— З кожним словом складіть речення.

2. Гра «Конструктор». Робота в парах

— Сконструйте речення і складіть текст.

АШНА КЛОАШ

ашНа клоаш — онав. аЗ ошколю еливикий адс і оргод. орГод аздаисли інуч
вочоаим. аНоклов ошкил опасилди ленки, пили, ерзуеб, оргонибу. ілБя охвуд
од ошкли опасилди уцік ротняд, агабто ютльапнві ат ніших івкітв. иМ юлибом
воус кошлу і шапиесеямо юен.

НАША ШКОЛА

Наша школа — нова. За школою великий сад і город. Город засадили учні
овочами. Навколо школи посадили кленки, липи, березу, горобину. Біля входу
до школи посадили куці троянд, багато тюльпанів та інших квітів. Ми любимо
свою школу і пишаємося нею.

III. СПРИЙМАННЯ Й УСВІДОМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Повідомлення мети та завдань уроку

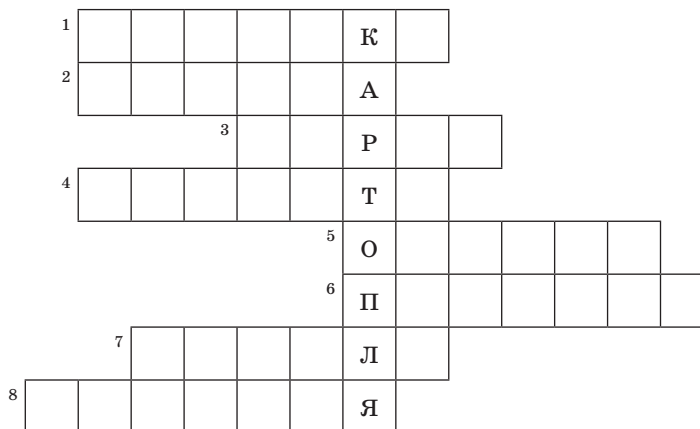
— Сьогодні на уроці ми будемо писати переказ тексту, навчатися визначати тему тексту, складати до нього план.

— Розгадайте кросворд і дізнайтеся, про що говоритимемо на уроці.

1. Маленька, червоненька,
Із хвостиком тоненьким.
На городі мене рвуть
І до столу подають. (Редиска)
2. Сидить панна у світлиці
молода, червонолиця.

3. Хто до неї завітає —
вітамінами вгощає. (Морква)
3. В полі хороше мені
Зеленіти навесні.
Чим же я — не молодець?
Маю диво-корінець,

- Все про нього дбаю,
Цукор відкладаю. (*Буряк*)
4. Хто хустиночку свою
Влітку покриває
І по двадцять хустин
На голівці має? (*Капуста*)
5. На городі в нас грядки,
На грядках — рясні листки:
Там зростають малюки,
Зелененькі... (*огірки*).
6. Зелений чуб, червоний бік,
Смачний із нього чавлять сік.
Гадзині варять з ним борщі,
Росте в городі на кущі. (*Помідор*)
7. Сидить Марушка
В семи колушках.
Хто її роздягає,
Той сльози проливає. (*Цибуля*)
8. Без рук, без ніг,
А в'ється, як батіг. (*Квасоля*)

— Перед нами — слово *картопля*. Придумайте якомога більше назв овочів, фруктів, ягід на кожну букву цього слова.

- К — капуста, квасоля, кукурудза, кавун;
А — ананас, абрикос, апельсин, айва;
Р — ріпа, редька, редис;
Т — томат, топінамбур;
О — огірок, ожина;
П — помідор, перець, персик;
Л — лимон, лайм;
Я — яблуко.

2. Робота над прислів'ями

— Прочитайте прислів'я та приказки, з'єднаючи їх частини.

Картопля та каша — ...	→	половина хліба.
Картоплю копати...	→	сіль та картопля — чим не їжа.
Картопля — ...	→	їжа наша.
Осики та берези — чим не дрова,...	→	не народиться ніколи.
Без праці картопля...	→	картопля в пирозі.
Добрий гість на порозі, а...	→	не руками махати.

3. Розповідь учителя

— Здавалося б, що цікавого можна розповісти про картоплю? Звичайний собі овоч, що в Україні називають «другим хлібом». А чи знаєте ви, що до Європи картопля вперше потрапила 430 років тому? 1586 року англієць Томас Херріот привіз із Колумбії до себе на батьківщину першу картоплю. Англіїці вважають, що саме вони першими скуштували картоплю і зробили її надбанням європейської кухні.

Відомо, що картоплю почали вперше вирощувати близько 5 тисяч років тому. У ті часи вона відігравала важливу роль у житті індіанців західних областей Південної Америки.

У середині XVI ст. іспанці привезли бульби картоплі до Європи. У Франції наприкінці XVIII ст. картопляні квіти носили у волоссі, робили з них букети. У Німеччині вирощували картоплю на клумбах перед палацами. Про те, що у картоплі можна їсти лише бульбу, багато хто спочатку навіть не здогадався. Селяни намагалися їсти її плоди, що нагадували зелені ягоди. Вони були не лише не їстівними, але й отруйними.

За часів Петра I перший лантух картоплі було завезено до Росії. В Україні її вперше посадили 1805 року в Харківській губернії. Запорізькі козаки знали картоплю, але як трофей, який вони здобували в походах.

Назва картоплі також здолала довгий шлях. Італійське «трюфель» стало першою назвою цих бульб. З італійської мови це слово перейшло до німецької, де набуло форми «картофель». Від німецького походить польське та українське «картопля».

Картоплю не дарма вважають *другим хлібом*. З картоплі можна приготувати безліч різних смачних страв, наприклад: картопля-фрі, картопляники, деруни, картопля варена, смажена, вареники з картоплею тощо.

Картопля для українців — основний продукт харчування. Не менш важливу роль картопля відіграє в раціоні інших народів світу. На думку вчених, ця високоурожайна культура — продукт харчування майбутнього. Існує понад 50 сортів картоплі.

4. Вправа «Телефон»

— Розкажіть сусідові по парті, що цікавого ви дізналися про картоплю.

IV. ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА

V. ПЕРЕКАЗ ТЕКСТУ

1. Ознайомлення з текстом (*читає вчитель*)

КАРТОПЛЯ

Улітку ми живемо на дачі. Моя мама дуже любить квіти. Вона посадила їх біля будинку. Раптом серед квітів зійшла звичайна картопля. Ось «любителька прекрасного!» Шкода висмикувати! Матуся почала доглядати за нею.

Загадка картопля росла. Вона відцвіла, пожовкла. Незабаром батько з цього куща картоплі накопав цілий кошик картоплин. Повний кошик картоплі стояв на ганку. Мама вирішила зварити картоплю до обіду. Раптом прибіг наш пес Куцик. Я дав йому найбільшу картоплину. Він швидко її згриз. Я дав собаці другу картоплю. Куцик відніс її під кущ і зарив глибоко в землю.

Я зрозумів, хто посадив картоплю ранньої весни! А ви здогадалися?

— Визначте тему й головну думку тексту.

2. Змістовий аналіз тексту

- Де відбуваються події?
- Чим захоплюється матуся?
- Що раптово виросло серед квітів?
- Скільки картоплі накопав батько з куща?
- Як звали цуцика?
- Яку картоплю отримав цуцик?
- Що зробив Куцик з другою картоплею?

3. Мовленнєвий аналіз тексту

- Чому матуся не висмикнула картоплю?
- Хто ж посадив загадкову картоплю?
- Як можна було назвати цей текст? («Садочок Куцик», «Любителька прекрасного», «Запасливий Куцик»)
- Чому картоплю назвали «любителькою прекрасного»?
- Чому Куцик зарив у землю другу картоплю?

4. Добирання синонімів

— Доберіть синоніми до слів.

Цуцик — песик, собака, Куцик, він.

Раптом — раптово, несподівано.

Доглядати — турбуватися.

5. Повторне слухання тексту. Складання плану

— Назвіть дії, що послідовно відбуваються у тексті.

Посадила, зійшла, стала доглядати, відцвіла, пожовкла, накопав, вирішила зварити, прибіг, згриз, відніс, зарив.

План

1. Мама посадила квіти.
2. Зійшла картопля серед квітів.
3. Мама доглядає картоплю.
4. Батько зібрав повний кошик картоплі.
5. Куцик-садовод.

6. Переказ тексту

7. Словникова робота

— Вставте пропущені букви.

Ж..вемо   пос..дила   к..ртопля   пр..красного   в..смикувати
д..глядати   зага..кова   відцв..ла   нак..пав   вир..шила

— Розкрийте дужки.

(В)літку, (на)дачі, (за)нею, (від)цвіла, (на)ганку, (до)обіду, (при)біг, (з)гриз, (під)кущ, (в)землю.

8. Повторне читання тексту учителем

— Скільки частин у тексті?

— Назвіть зачин; основну частину; кінцівку.

— Скільки абзаців?

— Напишіть переказ тексту. Користуйтеся опорними словами.

Зачин	Влітку, біля будинку, звичайна картопля, «любителька прекрасного», шкода висмикувати, доглядати
Основна частина	Загадкова, відцвіла, кошик, на ганку, до обіду, раптом, згриз, глибоко в землю
Кінцівка	Зрозумів, ранньої весни

9. Написання переказу

10. Перевірка написаного. Виправлення помилок

VI. ПІДСУМОК УРОКУ

— Над чим ми працювали на уроці?

— Що нового дізналися про картоплю?

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Проілюструвати складений переказ.